

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

225. An vir teneatur dimittere vxorem adulterantem, & persistentem in
adulterando? Et quid dicendum est de vxore quoad virum adulterantem, &
perseuerantem in adulterando? Et an saltem peccet maritus ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

cessus examinatione non indiget, *cap. bona, de elect.* quando enim crimen notorium per deprehensionem, ac nullatenus excusari potest, nec est necessaria citatio, nec sententia ad pernam irroganda.

2. Unde ex his rationibus motus hanc sententiam Lessius *lib. 2. cap. 9. dub. 5. num. 16.* iudicat probabilem, ut aduertit Basilius Pontius *de matr. lib. 9. cap. 15. num. 20.* qui in *num. 4.* testatur huic opinioni subscripsisse suo tempore multos Theologos Salmanticenses, quorum alij veram, alij probabilem, & omni censura liberam asseruerunt. Adde etiam, quod licet Magister sacri Palatii correxerit Emanuellem Saz. asserentem hanc sententiam esse probabilem, tamen Index Hispanus librorum prohibitorum à supremo Inquisitionis Consilio editus illam minime reprobatur.

3. Sed his non obstantibus, hanc sententiam ipse Pontius improbabilem, & falsam esse existimat, & illam etiam reprobant. 48. Doctores, quos citat, & sequitur Barboza in *collecl. tom. 4. part. 2. caus. 33. quest. 2. cap. inter hac*, ubi Nicolaus scribens à Berio Archiepiscopo dicit, non licere secundum Ecclesiasticas leges uxorem adulteram interficere. Cæteras verò rationes videbis apud Pontium, qui respondet ad argumenta contraria, sicut etiam facit Lessius *ubi supra*. Unde non est amplius de hoc dubitandum, nam ex contraria sententia daretur occasio occidendi impunè quemlibet, fingendo quod cum uxore voluerit commercium habere, & exponeretur manifesto periculo animæ, sic interfectorum salus, qui capi possunt, accusari, & per iudicis sententiam puniri. Igitur prima opinio proflus non est tenenda.

RESOL. CCXXIV.

An propter adulterium occultum valeat quis, secluso scandalo uxorem in foro conscientie dimittere?

Et an si uterque coniux sit reus adulterij, nemer possit ab altero diuertere?

Et quid si vnus crimen sit publicum, & alterius occultum?

Et an si innocens post factum diuortij commisit adulterium, teneatur alterum coniugem emendatum iterum ad thorum admittere, & ad instantiam alterius?

Et notatur, quod si præcise sententia Iudicis Ecclesiastici de diuortio, hoc non obstante innocens quamdiu non renouat statum, habet ius liberum ad renouandum ad se nocentem, si velit, unde non potest dicitur nocens, inuito, aut inconsulto innocenti ad Religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, nec votum simplex castitatis emittere, & etiam si professus sit, vel sacris Ordinibus initiatus, vel votum emisisset, potest renouari ab innocente, & votum irritare.

Et offeritur, quod si dictus nocens se omnino emendasset, sapiusque, ac instanter petisset reconciliationem, & innocens absolute eam negasset, posset Religionem, aut Ordines suscipere, quia innocens in tali casu est irrationabiliter iniurius? Ex part. 3. tract. 4. Ref. 256. alias 257.

§. 1. **N**egatinè respondet Basil. Pontius *de matr. lib. 9. c. 18. n. 6* qui citat Qvum Thomam, Richardum, Bonauenturam, Turrecrematam, & alios; & ratio præcipua est, quia lex quæ prohibet separationem coniugum etiam fornicationis causa, ante prohibitionem, & Ecclesiæ iudicium, data est iure optimo, ut occurratur hominum malitiæ, & fraudi, cumque eiusmodi leges in præsumptione fundentur, & præsumptiones vltimum non deficiant, non cessat eorum obligatio, etiam si in aliquo particulari casu deficiat præsumptio, & ratio legis. Et ita hanc sententiam docet etiam Ioannes de

la Cruz in *direct. par. 2. de matr. q. 5. dub. 4. concl. 2.* mihi magis placet. Dico igitur, quod quando adulterium est occultum, ut probari ab innocente non possit, posse illum non expectato Ecclesiæ iudicio in partes longinquas, seculo tamen aliorum secundo. Et ita docet Rebilius *part. 2. lib. 2. quest. 17. n. 2. Coninch ubi infra. Villalobos in sum. tom. 1. lib. 1. diff. 1. n. 4. Sanchez de matr. tom. 1. tract. 3. diff. 1. n. 12. Sotus in 4. diff. 3. quest. 1. art. 3. & ex veteribus Paludanus in 4. diff. 1. quest. 1. art. 3. concl. 3.* Et ratio est, quia vir in foro conscientie, sublato scandalo, sibi ius dicere potest, cum defectus probationis non sit ex culpa sua. Cæteras rationes videbis apud Paludanum, & apud Pontium in *cap. fori, de adulterij*. Ad argumentum verò Pontij respondeo, quod quando lex fundatur in præsumptione, si deficiat in casu particulari, lex illa non obligat: vide ea quæ adduximus in *part. 1. ar. 10. de legib. resol. 27. & 28.*

3. Sed hæc omnia intelligenda sunt in foro conscientie, vt diximus; nam quod forum exteriorem talis separatio non permittitur, nisi adulterium sit notorium, iuxta *cap. significasti, & cap. peris, de diuortijs.*

4. Notanda sunt tamen aliqua hic obiter. Primum si uterque coniux sit reus adulterij, neuter potest ab altero diuertere, vt patet ex *d. c. significasti, de diuortijs*, quia compensatur mutua iniuria. Nec refert veterius commiserit crimen, aut quod vnus carpius altero, aut quod vnus crimen sit publicum, & alterius omnino occultum, & coniugem lateat, quia uterque verè fidem matrimonij fregit, soli autem innocenti conceditur diuortium. Ita Coninch *de sac. disp. 3. dub. 2. concl. 3. n. 32* Rebilius *ubi supra. n. 6.* & alij. Unde vt plurimum ex hoc capite multi illicitè diuortium petunt, quod est valde notandum à confessoribus. Licet etiam illud quod aduertit Coninch *loc. cit. num. 3.* nempe si innocens post factum diuortij commiserit adulterium; teneatur alterum coniugem emendatum iterum ad thorum admittere, & ad instantiam alterius, vt notat etiam Rebilius *num. 9.* compelli poterit ad id à Iudice.

5. Secundò notat, quod si præcise sententia iudicis Ecclesiastici de diuortio, hoc non obstante innocens quamdiu non mutat statum, habet ius liberum ad renouandum ad se nocentem si velit; unde non potest dicitur nocens, inuito, aut inconsulto innocenti ad Religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, nec votum simplex castitatis emittere, & etiam si professus sit, vel sacris initiatus, vel votum emisisset, potest renouari ab innocente, & votum irritare. Et hæc omnia docet Basilius Pontius *de matr. lib. 9. cap. 19. n. 1. & 4. cum aliis.*

6. Verùm Coninch *de sacra. disp. 3. dub. 5. concl. 4. num. 26.* asserit, quod si dictus nocens se omnino emendasset, sæpiusque ac instanter petisset reconciliationem, & innocens eam absolute negasset, posset Religionem, aut Ordines suscipere, quia innocens in tali casu irrationabiliter est iniurius, non enim habet ius, vt alter cogatur perpetuò de suo statu incertus manere, nec possit animæ suæ aliquem statum suscipiendo consulere.

RESOL. CCXXV.

An vir teneatur dimittere uxorem adulterantem, & perseverantem in adulterando?

Et quid dicendum est de uxore quod virum adulterantem, & perseverantem in adulterando?

Et

Et an peccet maritus mortaliter, si uxorem in adulterando perniciter perseverant non dimittit. si ad-
 fu periculum incertitudinis prolis sustinendique sal-
 sum heredem? Ex p. 9. tr. 8. & Misc. 3. Ref. 40.

Sup. hoc inf.
 in Ref. 232.
 §. Nota ter-
 tid.

§. 1. **A**ffirmative respondet Texeda tom. 1. lib. 4.
 tract. 11. controu. 13. n. 71. & seq. Quia ex
 natura rei tenetur vniquisque auferre scandalum,
 quo scit, & cognoscit ex sua actione, aut cessatione
 actionis, quam exercere non tenebatur, fore origi-
 nandum: sed ex eo quod maritus non recedebat ab
 vxore in adulterio perseverante, sequitur scanda-
 lum, cum non illam a se repellendo præbeat occa-
 sionem suspicandi ipsum esse adulterij participem, &
 ex consensu eius vxorem in adulterio perseverante:
 ergo tenetur maritus confici adulterij sub mortali
 culpa recedere ab vxore adultera. Probat, quia
 vniquisque lege correctionis fraternæ peccata proxi-
 mi vitare non tenetur per media conuenientia, &
 salubriora, quibus meliori modo possibili lucreret
 fratrem in peccato mortali existentem: ergo mari-
 tus, cum sit vxoris caput, cuius est eam dirigere, &
 gubernare strictius tenetur ex vi præcepti correctio-
 nis fraternæ eius fornicationem impedire, eam a do-
 mo pellendo, si ex tali repulsa fuerit spes, vt vxor
 illa emendet vitam. Confirmatur, quia præceptum
 correctionis fraternæ omnes obligat: ergo etiam
 obligat maritum in ordine ad vxorem in adulterio
 perseverantem, vt utatur medijs possibilibus, & ne-
 cessarijs ad lucranda illam: sed medium possibile,
 & necessarium ad lucranda vxorem in sua fornicatione
 perseverantem, est expellere eam à confortio suo,
 si subit spes quod repulsa, & relicta à viro
 emendabitur: ergo ad id tenetur ex meritis præ-
 cepti correctionis fraternæ.

2. Verum negatiuæ sententiæ adhaereo. Dico igitur
 non teneri virum vxorem perseverantem in adul-
 terio sub peccato mortali dimittere, nisi in rarissimo
 casu. Probat, quia in tali casu non tenetur ratione
 adulterij quia id potest ei remittere, vt dicitur in cap.
 quemadmodum 25. de iur. iur. Neque ratione corre-
 ctionis fraternæ, quia huic obligationi satisfaciet, cā
 adiuuando, & moderatè prout potest puniendo,
 quia vxorem dimittere, est medium viro nimis in-
 commodum, ad quod ratio correctionis nõ tenetur,
 quia sic tenebitur, cælebs viuere, & solus domũ
 regere, & eius infamia manifestior fiet: imò id
 vxori est periculosius, quia vxor quæ sæpe reprehensa,
 & punita non emendatur, liberius viuet, si di-
 mittatur: neque tenetur ratione vitandi scandali,
 quod erit suspicandi ipsum conuiuere, & patrocinari
 adulterio vxoris, si cum ipsa inhonestè viuente co-
 habitet: quia ad id vitandum non tenetur cum dicto
 incommodo, cum ad id sufficiat, quod ita reprehendat,
 puniat, & custodiat, vt id intelligant vicini: vnde
 quod dicitur in cap. si vir, & Pron. 18. tantum intelli-
 gitur, quando vir pacificè, & quietè cohabitatur cum
 dicta vxore. Addimus non teneri, nisi forsan rarissi-
 mè, quia quando dimissio sit apta ad emendationem
 abque inconueniente, aut ad vitandam dictam
 suspicionem, & marito nõ sit valde incommoda, &
 non sit aliud medium sufficiens ad emendationem,
 & ad suspicionem vitandam (quæ rarissimè coniu-
 gentur) tenetur eam dimittere. Et hæc omnia præ-
 ter Sanchez docet Caltrus Palus 10. 5. disp. 3. punct. 6.
 §. 3. num. 3. Hurtadus de matrim. disp. 11. difficult. 4.
 num. 15. Layman lib. 5. tract. 10. par. 3. cap. 7. num. 15.
 Coninch de sac. disp. 35. dub. 3. Adversa de sac. matr.
 q. 22. sect. 5. Perez de matrim. disp. 56. sect. 4. n. 4. & 5.

3. Sed videndum est, an saltem peccet maritus
 mortaliter, si vxor e in adulterio preinaciter perse-
 verantem non dimittit, si ad id periculum incertitudi-
 nis prolis, sustinendique falsum heredem? In
 Tom. 11.

qua difficultate affirmat Sanchez lib. 10. de matrim.
 disp. 13. n. 12. non peccare mortaliter maritum non
 dimittendo vxorem ob prædictam causam, neque ad
 id teneri, etiam omni scandalo de medio sublato. At
 contrarium docet Texeda vbi supra, num. 80. Nam
 qui causam magni damni, & irreparabilis ruinæ dat,
 damnum ipsum magnum inferre videtur, & ob id
 mortaliter peccat: sed maritus retinens vxorem adul-
 teram, & in adulterio perseverantem est causa magni
 damni, & irreparabilis, quale est, vt adultera ex alio
 viro suscipiat prolem, quæ cum nascatur in domo
 mariti, tanquam filius proprius haberi debet, & quæ
 iure hæreditario hæreditatem patris tanquam hæres
 suus, & necessarius vindicabit, ac proinde si mari-
 tus habuerit maioratum pinguem, in illo succedet
 filius adulterinus: ergo, &c. Verum opinioni San-
 chez adhaeret Palaus vbi supra iuncto num. 1. ibi: Si-
 quidem ea retentione suis hæredibus, &c. Itaque in
 tali casu non videtur obligari vir ad æerbo reme-
 dio vt ad hoc periculum vitandum: nec eius culpæ
 adscribi debeat ea incertitudo prolis, eo tenente,
 & media sua adhibente, resultans: neque antiqui
 Doctores ex hac ratione, sed tantum ex debito cor-
 rectionis, & vitandi scandali eam obligationem im-
 ponebant. Non videtur tamen negandum, vt optime
 obseruat Aucta vbi supra, accedere posse, vt ex vna
 parte non sit ad æerbum viro ab adultera vxore
 recedere, & ex alia parte nimis graue damnum legiti-
 mis successioribus obuenerit, si magnam hæredita-
 tem adulterina proles arripiat: & ideo ex hoc capite
 aliqua obligatio consurgat, licet etiam rarissimè hæ
 omnes condiciones coniungi possint.

4. Sed quid dicendum de vxore quoad virum
 adulterantem, & perseverantem in adulterando? Re-
 spondeo à fortiori, vxorem multò minus teneri ad
 dimittendum maritum adulterum in adulterio perse-
 verantem. Patet quia neque ratione adulterij vt liquet,
 neque ratione correctionis fraternæ, quia per hoc nõ
 emendaretur: neque enim ea demissio, præterquam
 quod esset maxime incommoda vxori, esset apta ad
 emendationem viri, & mulieri non est virum corri-
 gere, nisi precibus, & suauibus admonitionibus. Nec
 denique ratione scandali, & vitandi suspitione con-
 sensus vxoris, quia rarè præsumitur vxorem con-
 sentire, & quando id præsumatur, facile poterit huic
 præsumptioni alijs medijs occurrere. Quod si vxor
 omnino crederet virũ esse emendandum, si ad tem-
 pus illum diuerteret, & posset id facere sine vilo no-
 tabili incommodo, ad id teneretur ex charitate: sen-
 tio tamen vix vnquã esse talem spem; imò moraliter
 semper esse timorem peioris exitus, si vir ab vxore
 dimittatur. Ita Doctores citari pro nostra sententiã,
 Palaus, Perez, Hurtadus, Coninch, quibus à fortiori
 Adde Villalobos in sum. tom. 1. tr. 15. diff. 2. n. 7.

Sup. hoc inf.
 in Ref. 232.
 §. Quæ di-
 sta.

RESOL. CCXXVI.

An ex adulterio publico oriatur dimortium, & ita vt possit
 adultera Religionem ingredi?
 Et an in hoc casu sit necessaria innocenti licentia, vel
 an sufficiat, si id sciat innocens, nec contradiat eum
 possi?
 Et an si vxor, sententiã data à Iudice seculari de eius
 adulterio, detrudatur in monasterium. si intra bien-
 nium illius reclusionis vir illam non repetat, poterit
 Religionem profiteri.
 Et asseritur, vt supradicta adultera profiteatur in Re-
 ligione, non esse necessarium, vt innocens etiam ad
 Religionem transeat, vel votum castitatis emitat,
 sed posse manere in sæculo a bque vilo voto,
 Idem est dicendum, si innocens Religionem ingrediatur.
 Ex p. 9. tr. 8. & Misc. 3. Ref. 61. alias 60.

Re 2 §. 1. Cura